

Sprawozdanie z konferencji: „Funkcjonowanie poznawcze i językowe dzieci romskich uczęszczających do szkół podstawowych, specjalnych i masowych - konteksty społeczne” •

Konferencja, zorganizowana przez Stowarzyszenie Romów w Polsce i Fundację im. Stefana Batorego odbyła się w dniu 27 października 2011 w Krakowie. Adresatami konferencji były organizacje rządowe i pozarządowe, przedstawiciele wyższych uczelni, społeczności romskiej, kuratoriów oświaty oraz nauczyciele zainteresowani problematyką integracją dzieci romskich.

Celem konferencji była prezentacja i omówienie wyników projektu badawczego na temat poznawczego i językowego funkcjonowania dzieci romskich w polskim systemie edukacji, w szkołach specjalnych i masowych, z uwzględnieniem uwarunkowań społecznych i kulturowych. Projekt został sfinansowany z grantu przyznanego Stowarzyszeniu Romów w Polsce przez Fundację im. Stefana Batorego. Koordynatorka projektu była Joanna Talewicz - Kwiatkowska.

Konferencję rozpoczęło wystąpienie prof. dr hab. Haliny Grzymały-Moszczyńskiej z Uniwersytetu Jagiellońskiego, która kierowała zespołem badawczym. Następnie członkowie zespołu przedstawili i omówili wyniki projektu.

Celem badań było udzielenie odpowiedzi na pytania dotyczące aktualnej sytuacji uczniów romskich w polskich szkołach podstawowych masowych i specjalnych oraz czynników kształtujących tę sytuację. Ponadto badacze starali się sformułować rekomendacje co do działań, jakie należałoby podjąć aby modyfikować istniejącą sytuację w kierunku pożądanych zmian.

Badaniami objęto uczniów romskich i ich rodziców, asystentów romskich, dyrektorów szkół, nauczycieli oraz psychologów z województwa małopolskiego, śląskiego i opolskiego. Zbadano 77 uczniów romskich w wieku 6 -16 lat, w tym 20 uczniów ze szkół specjalnych i 57 ze szkół masowych, 34 dziewczęta i 43 chłopców. Zastosowano niewerbalny test Matryc Ravena do oceny poziomu funkcjonowania intelektualnego oraz testy do oceny kompetencji językowych: Test Słownik E. Haman i Obrazkowy Test Słownikowy - Rozumienie (w wersji eksperymentalnej) E. Haman i K. Fronczyk.

Wyniki badań wskazały, między innymi, że 16 uczniów (52%) z grupy posiadającej orzeczenie ze względu na niepełnosprawność intelektualną uzyskało wynik wskazujący na pełnosprawność intelektualną. Autorzy badań nie sformułowali zarzutu, iż doszło do błędu w postępowaniu diagnostycznym. Najbardziej prawdopodobne jest, według nich to, że dzieci te pochodziły ze środowiska ubogiego w doświadczenia edukacyjne, a wcześniejsze deficyty poznawcze zostały w znacznym stopniu skompensowane dzięki indywidualizacji toku nauki w szkole specjalnej.

Jednocześnie w trakcie badań uzyskano informacje o błędnych sposobach przeprowadzania testu inteligencji Wechslera u dzieci nieznających dobrze języka polskiego oraz uśredniania wyników skali słownej i bezsłownej tego testu w sytuacji, gdy różnice między nimi były bardzo duże. Wyniki uzyskane w badaniach wskazują na wagę prawidłowej diagnozy i potrzebę jej wzbogacenia o wrażliwe kulturowo narzędzia (test Ravena, test Catella) pozwalające na ocenę możliwości intelektualnych niezależnie od poziomu znajomości języka polskiego.

Sprawozdanie z konferencji: „Funkcjonowanie poznawcze i językowe dzieci romskich uczęszczających do szkół podstawowych, specjalnych i masowych - konteksty społeczne” •

Autorzy badań podkreślili, że sytuacja społeczności romskich w poszczególnych województwach jest zróżnicowana, dlatego też wyniki badań nie powinny być generalizowane i wskazali na potrzebę przeprowadzenia badań także w innych rejonach kraju.

Przeprowadzone badania pozwoliły na sformułowanie rekomendacji dotyczących organizacji procesu dydaktycznego i działań środowiskowych w odniesieniu do rodzin dzieci romskich, a także administracji samorządowej.

Rekomendacje dotyczące organizacji procesu dydaktycznego:

- objęcie dzieci romskich wychowaniem przedszkolnym, aby od najmłodszych lat uczyły się języka polskiego; opracowanie programu wychowania przedszkolnego uwzględniającego specjalne potrzeby edukacyjne dzieci romskich wynikające z dwujęzyczności i dwukulturowości;
- podjęcie działań związanych z wyrównywaniem szans przed rozpoczęciem nauki szkolnej; wczesna diagnoza zasobu słownictwa; zajęcia z języka polskiego na wczesnym etapie edukacji w szkole podstawowej prowadzone przez osoby przygotowane do nauczania języka polskiego jako obcego;
- organizacja świetlic i pomoc w odrabianiu zadań domowych, ponieważ dzieci romskie nie zawsze mają odpowiednie warunki w domu i nie zawsze mogą liczyć na pomoc rodziców w przypadku trudności;
- tworzenie klas integracyjnych - możliwość zindywidualizowanej pracy z dziećmi;
- obecność asystentów i asystentek romskich, którzy pełnią funkcję mediatorów kulturowych, pośredników pomiędzy szkołą a środowiskiem romskim; stworzenie możliwości edukacyjnych dla asystentów romskich tak, aby posiadane przez nich kompetencje pedagogiczne czyniły z nich pełnoprawnych partnerów dla personelu pedagogicznego w szkołach;
- podnoszenie kompetencji nauczycieli w zakresie znajomości kultury romskiej - warsztaty dokształcające i włączenie do programów uzyskiwania kwalifikacji pedagogicznych elementów wiedzy dotyczącej kontaktów międzykulturowych i potencjalnych trudności wiążących się z nimi.

Rekomendacje dotyczące działań środowiskowych:

a) praca z rodzicami

- troska o zachowanie autonomii kulturowej dzieci romskich oraz stwarzanie możliwości prezentacji ich kultury i jej kultywowania (rodzice romscy często obawiają się, że edukacja w polskiej szkole może być zagrożeniem dla kultury romskiej i sposobem nakłaniania ich dzieci do asymilacji ze społecznością polską);
- podkreślanie w rozmowach z rodzicami uczniów romskich, że edukacja stanowi szansę dla ich dzieci - stwarza większe możliwości na rynku pracy i lepszą jakość życia w przyszłości (ważne jest uwzględnienie różnic kulturowych dotyczących pojęciowych kategorii czasu);
- organizowanie kursów czytania i pisania dla dorosłych Romów z jednoczesnym podejmowaniem działań zapewniających dzieciom romskim opiekę w czasie zajęć,

Sprawozdanie z konferencji: „Funkcjonowanie poznawcze i językowe dzieci romskich uczęszczających do szkół podstawowych, specjalnych i masowych - konteksty społeczne” •

(opieka winna być sprawowana przez kobietę ze społeczności romskiej obdarzoną zaufaniem rodziców);

- udzielanie pomocy rzeczowej z poszanowaniem godności osób potrzebujących.
 - b) praca z administracją samorządową
- tworzenie norm prawnych umożliwiających pomoc finansową z przeznaczeniem na integrację dzieci polskich i romskich;
- stworzenie możliwości dzielenia wyprawki szkolnej na okres całego roku i zakupu innego wyposażenia niż pomoce szkolne (np. butów);
- przeznaczanie pomocy finansowej na aktywności szkolne akceptowane w społeczności romskiej;
- wypracowanie systemu motywowania dzieci romskich do uczęszczania do szkoły;
- stwarzanie warunków sprzyjających i motywujących uczniów romskich do kontynuowania nauki w szkole średniej;
- podejmowanie decyzji dotyczących społeczności romskiej z udziałem przedstawicieli dwóch grup społeczności romskiej, Polska Roma i Bergitka Roma.

W dalszej części konferencji zabrali głos pracownicy naukowcy, przedstawiciele administracji rządowej i pedagodzy pracującymi z uczniami romskimi.

Prof. dr hab. Ewa Nowicka z Uniwersytetu Warszawskiego w referacie „Szkoła, rodzina i dzieci romskie” zwróciła uwagę na to, iż szkoła polska przygotowuje do życia w polskiej kulturze. Polska szkoła nie powinna niszczyć różnorodności kulturowej mniejszości narodowych i dążyć to asymilacji tych społeczności lecz powinna przygotowywać wszystkich uczniów do kontaktów z mniejszościami i integrować te społeczności, nie niszcząc ich odrębności.

Prof. dr hab. Tadeusz Paleczny z Uniwersytetu Jagiellońskiego w wystąpieniu „Społeczno - kulturowe podłoże wykluczania: przypadek dzieci romskich w szkołach specjalnych w Polsce – kilka ogólnych refleksji” zauważył, że jedynie organizacje romskie działają na rzecz zmniejszania barier społeczno-kulturowych. Rodzice romscy nie chcą wysyłać dzieci do szkoły, ponieważ środowisko często jest im nieprzychylne. Z tego względu powinny być przygotowywane programy integracyjne stwarzające możliwość zatrudniania nauczycieli i asystentów romskich, uczenia się języka romskiego przez nauczycieli i zmieniające nastawienie środowiska większościowego.

Miłosz Gerlich z Uniwersytetu Wrocławskiego przedstawił opracowanie p.t.: „Problem edukacji w dyskursie potocznym Romów w Polsce”. Autor wskazał kilka typów postaw wobec edukacji w środowisku Romów, które wyłonił na podstawie przeprowadzonych wywiadów pogłębionych dotyczących kwestii związanych z edukacją. W wypowiedziach Romów szkoła jest traktowana jako element przymusu, nauka w szkole wiąże się z zagrożeniem asymilacją, w związku ze szkołą często dominuje pasywność i postawy roszczeniowe. W wywiadach pojawia się też refleksja - co stanie się z nami bez nauki w szkole - co jest, zdaniem autora, przejawem postawy pozytywnej.

Sprawozdanie z konferencji: „Funkcjonowanie poznawcze i językowe dzieci romskich uczęszczających do szkół podstawowych, specjalnych i masowych - konteksty społeczne” •

Prof. dr hab. Jan Widacki w wystąpieniu „Sytuacja mniejszości romskiej w Polsce w świadomości centralnych organów administracji” stwierdził, że odpowiednie ministerstwa nie dysponują danymi na temat liczby dzieci romskich w systemie edukacji i poziomu wykształcenia Romów, liczby obywateli pochodzenia romskiego korzystających z pomocy medycznej dofinansowanej przez NFZ, liczby obywateli pochodzenia romskiego pobierających renty i emerytury. Profesor zadał pytanie, czy mając tak mało danych można stawiać dobrą diagnozę i planować program naprawczy. Proponował utworzenie międzyresortowego zespołu, który opracowałby plan systemowych działań.

Dorota Dobrzyńska Główny Specjalista z Wydziału ds. Mniejszości Romskiej w MSWiA przedstawiła referat „Możliwości wsparcia edukacyjnego, jakie daje Program na rzecz społeczności romskiej w Polsce oraz „komponent romski” PO KL”. Treścią referatu były przykłady dofinansowanych projektów i działań na rzecz społeczności romskiej.

Elżbieta Neroj Naczelnik Wydziału z Departamentu Zwiększania Szans Edukacyjnych w MEN przedstawiła wprowadzone zmiany legislacyjne w obszarze pomocy psychologiczno-pedagogicznej, które przewidują udzielanie pomocy psychologiczno-pedagogicznej dzieciom i młodzieży, u których specjalne potrzeby wynikają z trudności adaptacyjnych związanych z różnicami kulturowymi lub ze zmianą środowiska edukacyjnego, w tym z powodu wcześniejszego kształcenia za granicą. W obowiązujących rozporządzeniach asystenci romscy zyskali uprawnienia do inicjowania udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej uczniom romskim.

Nauczycielka Maria Łój przedstawiła doświadczenia w pracy z uczniami romskimi we wrocławskich szkołach, a Jan Królczyk dyrektor Zespołu Szkoły Podstawowej i Gimnazjum w Maruszynie Dolnej mówił o sytuacji dzieci romskich w jego szkole. Wystąpienia obu pedagogów budziły podziw dla osiągniętych rezultatów.

Konferencja była bardzo interesująca pod względem merytorycznym i ważna jako wydarzenie wprowadzające europejskie standardy polityki społeczno-edukacyjnej do debaty w Polsce. Jako bardzo istotną kwestię wskazano podniesienie jakości diagnozowania i działań edukacyjnych na rzecz dzieci ze specjalnymi potrzebami wynikającymi z dwujęzyczności i dwukulturowości.

Raport: Funkcjonowanie poznawcze i językowe dzieci romskich uczęszczających do szkół podstawowych specjalnych i masowych- konteksty społeczne-wersja PDF pod adresem:

<http://stowarzyszenie.romowie.net/index.php/czytnik-artykulow/items/274.html>